

PORTRET DE GARDIST: OVIDIU GRITTA

TUDOR ROȘU,
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

În mecanismul realizării Unirii de la 1 Decembrie 1918, gărzile naționale românești din Transilvania au avut un rol proeminent. La nivelul următor, în economia Gărzii Naționale de la Alba Iulia, un rol deosebit l-a avut sublocotenentul Ovidiu Gritta. Rândurile următoare aduc în atenție biografia acestuia, cu insistență asupra unor detalii inedite și a unora puțin cunoscute, în special din ultimii ani ai vieții sale.

Ovidiu Gritta s-a născut la 13 noiembrie 1883¹, în Roșia Montană. Părinții săi au fost Romulus, miner, și Victoria. În legătură cu familia sa, informațiile păstrate intră mai degrabă în sfera legendarului. De exemplu, un străbunic al său, Mihăilă Gritta (1762-1837) din Roșia Montană, ar fi extras 1,7 tone de aur, ceea ce l-a transformat, evident, într-un om extrem de bogat. Revenind însă la tânărul Ovidiu Gritta, acesta a urmat opt clase la Liceul Comercial „Andrei Șaguna” din Brașov. În privința serviciului militar, a făcut parte din contingentul 1904. Înainte de Primul Război Mondial, a activat ca funcționar la Banca „Albina” din Sibiu. Pentru o scurtă perioadă (ianuarie-mai 1908) a fost colaborator al lui Octavian Goga la revista *Țara Noastră*, îndeplinind aici rolul de redactor responsabil. Alte informații legate de parcursul său, în această perioadă, sunt mai greu de verificat și apar în surse indirecte, relaționate cu propriile sale episoade biografice. În privința aspectului său, Ovidiu Gritta era scund de înălțime - 1,67 m, avea fruntea mare, ochii căprui, liniile feței potrivite, fără semne particulare și, se pare, a purtat vreme îndelungată mustață. Descrierile din ultimii ani ai vieții îl arată cărunț și cu chelie.

În anii Primului Război Mondial, Ovidiu Gritta a activat în cadrul Regimentului 50 Infanterie de la Alba Iulia. După intrarea României în război, partea sedentară a regimentului, din care făcea parte, a fost mutată în Serbia, la Palanka. Aici erau „recondiționați” răniții și tot aici se făcea instrucția recruților. Ovidiu Gritta s-a aflat aici printre militarii români care au încercat să se organizeze într-o grupare ce trebuia să facă tot ceea ce îi stătea în putință pe direcția propagandei unioniste². În Regimentul K.u.K. 50 Infanterie de la Alba Iulia a fost sergent-instructor, apoi plutonier.

¹ După diverse surse, s-a vehiculat și anul 1887 pentru nașterea sa. În tabelul gardiștilor din Berghin, păstrat în colecția MNUAI (Colecția documente, inv. nr. 1896), rubricile pentru datele sale biografice nu sunt completate. Fișele sale matricole din Arhiva CNSAS fac însă lumină: <http://www.biblioteca-represiunii.ro/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/G/G%2006.%20Griavu%20-%20Gyurki/Gritta%20Ovidiu%20R/> accesat în 1 noiembrie 2018.

² Rustoiu et alii 2016, p. 56.

În toamna lui 1918, începând probabil cu data de 11 noiembrie³, Ovidiu Gritta s-a înrolat voluntar în garda națională, primind gradul de sublocotenent⁴. A fost printre cei mai activi oameni ai gărzii din Alba Iulia, în pacificarea zonei și pregătirea momentului de la 1 Decembrie. S-a ocupat personal de înființarea, organizarea și conducerea gărzilor naționale din Hăpria, Straja, Henig, Ghirbom, Ohaba, Colibi și Daia. În 14 noiembrie 1918, după ce moșia din Berghin a lui Jonas Gyula/Iulius ar fi fost atacată de localnici, prin intervenția lui Ovidiu Gritta s-a făcut presiune asupra oamenilor localității și o parte din bunurile „rechiziționate” au fost recuperate⁵. Mereu foarte activ, omniprezent, O. Gritta a fost frecvent solicitat să intervină pentru aprovizionarea gărzilor cu diverse materiale și efecte militare: „apă de lampă”, tutun, grâu, „grumpene”, îmbrăcăminte, bocanci, pături, curele, centuri, cartușiere, port-baionete etc.⁶ Același Ovidiu Gritta a emis numeroase ordine pentru gărzile din teritoriu⁷. Pe de altă parte, majoritatea problemelor ivite au fost soluționate în manieră polițienească, prefigurând viitoarea carieră a lui Gritta. Spicuim din adresele trimise de acesta Consiliului militar din Alba Iulia: „De ieri după amiază [20 nov.] sunt în Daia, am provocat oamenii din comună ca să readucă bucatele furate de la curți. Se împotrivesc toți, ba cei mai mulți amenință [...] Garda este una cu oamenii, îi voi schimba, însă cu mai puțini oameni deoarece toți sunt murdăriți cu furturi. Spre a putea asigura viața unor oameni fruntași din comună și pentru a putea restabili ordinea și siguranța publică, vă rog să binevoiți a-mi da îndrumări ca în ce mod să pedepsesc pe cei ticăloși [...] fără pedeapsă exemplară și pentru prestigiul gardei noastre ar trebui să se ia măsuri aspre. [...] Purtarea oamenilor apare ca a niștor bandiți de codru”⁸.

După ce „Filiala Gărzii Naționale” din Berghin a fost informată, la 19 noiembrie⁹, că Adunarea Națională va avea loc la Alba Iulia, Ovidiu Gritta a luat măsuri sporite pentru a determina înrolarea tinerilor în gărzile naționale. În 20 noiembrie, acesta nota că „Este deci în interesul tuturor dintre acești tineri ca să se înștiințeze cât de în grabă la Garda Națională, căci prin aceasta fac servicii colosale neamului nostru și sie însuși, căci fiește care știe ce-i de a fi sub stăpânirea străină. Cred că fiește care este sătul de străini și cu mai drag trage fiește care la ai lui, cât la străini. Mi-ar plăcea ca tinerii din raionul meu să

³ MNUAI, Colecția de documente, inv. nr. 1853, p. 3 - data este corectată pe document, transformată în 11 noiembrie; preferăm să o luăm astfel sub titlu probabil.

⁴ Rustoiu et alii 2016, p. 48-50.

⁵ Ciumbrudean 1969, p. 352; MNUAI, Colecția de documente, inv. nr. 1911, inv. nr. 1917, doc. 1-7.

⁶ Câteva dintre numeroasele documente păstrate la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia care fac referire la aceste lucruri: inv. nr. 1907, 1908, 1909/1, 1909/2, 1911, 1912, 1918/2.

⁷ Hulea 1978, p. 447.

⁸ MNUAI, Colecția de documente, inv. nr. 1910.

⁹ *Loc. cit.*, inv. nr. 1900.

dovedească că românii de pe Secaș și dincoace de Murăș sunt străpunși de entuziasm prin fapte și nu foc de pae în zile atât de mari pentru neamul românesc”¹⁰.

Importanța demersurilor sale era recunoscută de căpitanul gărzii de Alba, Florian Medrea, încă dintr-o scrisoare trimisă în noiembrie 1918: „D-le slt. Gritta! Te rog să iei la cunoștință, înainte de toate, cea mai profundă mulțumită a sfatului militar național român pentru buna ispravă. D-ta și mica, dar falnica D-tale ceată națională în a cărei frunte stai D-ta, poate fi făloasă căci ea se va însemna în istoria noastră cu litere de aur, că a fost primul stan de peatră în fundamentul istoriei gardei naționale românești. Te rog să predai bravilor gardiști români salutul și mulțumita comitetului”¹¹.

Fig. 1 - O posibilă fotografie a lui Ovidiu Gritta¹²

Ovidiu Gritta s-a dovedit a fi incoruptibil, atunci când a fost mituit cu 1000 de coroane (o sumă considerabilă în condițiile în care solda unui sublocotenent în garda națională era de 40 de coroane pe zi) de către un posesor de arme din Tău, pentru a nu-și duce la capăt misiunea de confiscare a armelor. Toți acești bani au fost predați la 27 noiembrie Consiliului Național¹³.

După 24 noiembrie, sublocotenentul Gritta a trecut la centrul de comandă din Alba Iulia. În preajma zilei de 1 Decembrie 1918, rolul său a fost, de asemenea, unul semnificativ. Gardiștii au avut misiunea de a conduce coloanele de manifestați și de a controla intrările în oraș.

¹⁰ *Loc. cit.*, inv. nr. 1901,1902

¹¹ *Loc. cit.*, inv. nr. 2499.

¹² Fotografia face parte din corespondența primită de Ovidiu Gritta (MNUAI, Colecția de documente, nr. inv. 1924/2). Neavând însă alte imagini cu acesta, pentru comparație, am preferat să o considerăm „posibilă”. Foarte interesantă este și textul de pe verso: „D-sale D-lui Ovidiu Gritta, căpitan de poliție Alba Iulia/ Frate Ovide, Te admir ca om, ca frate cu adevărat sentiment românesc. Faptele tale o dovedesc aceasta. Jos cu jidanii și cu martirii egoiști și păgâni, cari îi apără. Cu adevărată dragoste românească/ Sibiu, la 15 X 1919/ [semnat] I. Sociu/ un simplu g... [indescifrabil] și reprezentant al cauzei românești”.

Cazarea participanților în Alba Iulia și în satele din apropiere a revenit, de asemenea, în mare parte în grija lui Ovidiu Gritta și a subalternilor săi. În ajutorul gărzii de la Alba Iulia au venit efective de gardiști din Țara Moților și din diferite localități¹⁴. Ovidiu Gritta a fost cel care a comandat compania de onoare ce a așteptat și a dat onorurile cuvenite tuturor delegațiilor sosite în gara din Alba Iulia, inclusiv onorul dat Consiliului Național Român Central, în frunte cu Ștefan Cicio Pop, la 29 noiembrie 1918, ora 17.00. Compania de onoare avea o ținută „mândră”, iar prestația ei pe peronul gării era completată de acordurile unor imnuri patriotice, cântate de tineretul studios¹⁵.

În ziua de 1 Decembrie au fost organizate 14 formațiuni principale de apărare, constituite în trei unități militare: Grupa I pentru Orașul de Jos a fost condusă de Ovidiu Gritta, în timp ce comanda Grupei II Cetate a revenit căpitanului Zmeu, iar cea a Grupei III Câmpul lui Horea – căpitanului Niculescu.

În decembrie 1918 a fost numit șef al Poliției Alba, funcție pe care a deținut-o până în 20 iunie 1920. A fost primul episod din seria unei impresionante cariere în domeniul poliției, în special. Momentul era anunțat încă din primul număr al ziarului *Alba Iulia*, cu toate modificările la nivelul administrației orașului: „De primar a fost ales Dl. Avocat Dr. Camil Velican, prefect de policie avocat Dr. Rubin Patiția, iar subprefect zelosul locotenent Dl. Ovidiu Gritta. A doua zi, în 5/21 crt. a urmat luarea în primire”¹⁶. Între primele măsuri pe care le-a luat Gritta s-au numărat preluarea/confiscarea tuturor armelor deținute de civili și eliberarea orașului de toți cei care nu aveau domiciliu stabil în Alba Iulia, deoarece „primăria abia poate alimenta pe locuitorii orașului, ceea ce stă în legătură totodată cu susținerea ordinii”¹⁷. Se dorea, iată, intrarea cât mai rapidă în normalitate, iar Ovidiu Gritta era omul potrivit care să pună în practică măsurile necesare.

Deloc surprinzător, descrierile sale în presă sunt întotdeauna elogioase, încărcate mereu de epitețe: „Țin să amintesc îndeosebi [...] [pe] sublocotenentul Gritta, care din urmă cu adevărată și rară abnegațiune sară de sine și cu spirit de jertfă lăudabil, cu multă energie și zel a rezolvat chestia grea a serviciului siguranței publice din oraș”¹⁸; sau în altă parte: „vrednicul și inimosul commandant Ovidiu Gritta”¹⁹.

¹³ MNUAI, Colecția de documente, inv. nr. 1922.

¹⁴ Unc, Deac 1979, p. 171-172; *Armata română* 1993, p. 199-200.

¹⁵ Pascu 1983, p. 173.

¹⁶ *Alba Iulia. Organ al proclamării unității naționale*, I, 1, 27 nov./10 dec. 1918, p. 1.

¹⁷ *Loc. cit.*, p. 4.

¹⁸ *Loc. cit.*, p. 2.

¹⁹ *Alba Iulia*, I, 4, 18/31 dec. 1918, p. 3.

Același Ovidiu Gritta l-a secondat pe Florian Medrea la comanda companiei de onoare a Legiunii române de Alba Iulia care a întâmpinat trupele armatei române conduse de colonelul Gagiu, la sosirea în Alba Iulia, la 19 decembrie 1918: „Primul care a întâmpinat pe comandant a fost căpitanul Medrea, apoi locotenentul Gritta a ordonat companiei sale: pentru onor și a făcut reglementarul raport militar. [...] După aceasta s-a alcătuit corțejul triumfal. În frunte colonelul Gagiu, figură impunătoare și marțială, [...] călare pe un cal superb, care ascultă de numele Destin și care saltă în trap eroic, conștii parcă și el de măreția clipei. La stânga și la dreapta, tot călări, căp. Medrea și loc. Gritta, apoi un maior și un adjutant. Pe jos, corpul ofițerilor, după dâșii fanfara regimentului, apoi trupa vânătorilor cu echipament de sărbătoare, cu drapelul la mijloc. Pe laturile drumului face cordon de onoare legiunea română”²⁰.

Fig. 2 - Intrarea armatei române în Alba Iulia, la 19 decembrie 1919, cu colonelul Vasile Gagiu, căpitanul Florian Medrea și sublocotenentul Ovidiu Gritta în fruntea formației

Pe de altă parte, parcurgând aparițiile sale în ziarul albaiulian din 1919, pare să avem în față un bărbat fie foarte bogat și generos, fie donațiile sale se fac din contul instituției pe care o conducea, fără să se specifice acest lucru. Atunci când se face câte o colectă pentru o cauză nobilă, fie că e vorba de fonduri

²⁰ *Alba Iulia*, I, 3, 11/24 dec. 1918, p. 2-3.

pentru organizațiile de femei, fie pentru construirea unui monument al Unirii, Ovidiu Gritta oferă sume considerabile, mult mai mari decât oricine altcineva; cu ocazia seratei dansante din 20 februarie 1919, pentru Reuniunea femeilor române din Alba Iulia cele mai mari sume le oferă prefectul Ioan Pop, 50 de coroane, Rubin Patiția jr. contribuie cu 45 de coroane, colonelul Găgiu - 35 de coroane, în timp ce Ovidiu Gritta dăruiește 100 de coroane²¹. De asemenea, atunci când toată lumea contribuie cu cel mult 100 de coroane pentru monumentul Unirii, după posibilități, Ovidiu Gritta oferă 1000 de coroane²².

Au existat și portretizări foarte critice la adresa lui Gritta, inclusiv referitoare la activitatea sa în această perioadă, cauzate foarte probabil de obiectul muncii sale ca polițist. Dumitru Ciumbrudean, cel mai activ socialist din Alba Iulia în perioada respectivă, ulterior comunist de frunte, aducea în discuție „acte nedemne”²³ girate de Gritta, îl califica „propagandist” și îl descria astfel: „Căpitan de poliție și comandant al gărzii acum e „locotenentul” Gritta. Îi plac și lui chefurile, aranjându-le noaptea prin cafenelele orașului. Dânsul mai are pe lângă sine două figuri reprezentabile ca bărbați de încredere și ca gardiști, folosindu-i și de ordonanțe. Unul se numește Rișcu, figură alcoolică. Al doilea tip, mai înalt, față bătucită și de culoare ruginie, parcă ar fi miop, gârbovit și dungit. Acești doi mușchetari întrec pe șeful lor în năzbâtii. Tipurile acestea sunt deseori văzute prin cârciumile orașului, apoi în ulițe, beți turtă, țipând ce le vine la gură: ce pot face altceva oamenii inculte lipsiți de elementara conștiință”²⁴.

De altfel, Ciumbrudean, care făcea demersuri pentru o organizare revoluționară, „muncitorească”, a fost arestat de Gritta chiar în săptămânile de dinaintea Unirii. Astfel de demersuri „socialiste” erau considerate agitații și subsumate unor acte ce se opuneau direcțiilor trasate de naționaliști, cei care controlau, inclusiv la Alba Iulia, Consiliul Național Român local. De altfel, mișcarea socialistă nu era unitară la momentul respectiv. Arestat după-masa, Ciumbrudean a fost palmuit, după propriile relatări, apoi eliberat noaptea. Deși nu a vrut să părăsească celula, întrucât nu i se comunica de ce fusese arestat, a fost scos afară cu forța. Câteva zile mai târziu, în 24 noiembrie, același Ciumbrudean a organizat o conferință la Hotelul Europa din Alba Iulia, cu ajutorul Comitetului Central al PSD din Budapesta. Conform relatărilor sale, Ovidiu Gritta a venit la conferință încercând să o tulbure. Noaptea l-a arestat din nou pe Ciumbrudean, de data aceasta pentru 2-3 zile²⁵.

²¹ *Alba Iulia*, II, 8, 12/25 feb. 1919, p. 3; nr. 9, p. 3.

²² *Alba Iulia*, II, 10, 26 feb./11 martie 1919, p. 3.

²³ Ciumbrudean 1969, p. 353.

²⁴ *Ibidem*, p. 354-355.

²⁵ ANIC, colecția *Dosare de partid ale membrilor de partid cu stagiul din ilegalitate care au încetat din viață*, Nr. 53, C 104, vol. I - *Dosar de partid. Tov. Ciumbrudean Dumitru*, p. 20-21. Pe subiectul arestării comuniștilor în Alba Iulia interbelică, vezi Rotar 2018.

Mai târziu, portretizările sale într-o lumină nefavorabilă vor continua să vină din partea comuniștilor și legionarilor pe care i-a arestat și anchetat. Revenind la anul 1919, Ovidiu Gritta a participat, dată fiind funcția sa, la evenimentele majore petrecute în Alba Iulia, alături de oficialitățile orașului: primirea prințului Carol, la 10 aprilie²⁶; primirea familiei regale, la vizita din 30 mai 1919²⁷. Va reveni la Alba Iulia, de asemenea, cu ocazia Încoronării din 15 octombrie 1922.

După etapa în care a fost căpitanul poliției Alba Iulia, a fost avansat prefect de poliție și numit șef al Prefecturii de Poliție Arad, calitate în care va activa până în anul 1923 inclusiv. Din 20 iunie 1920, a început reorganizarea poliției din Arad, pe direcția românizării și eficientizării instituției²⁸. Aradul nu era un oraș fără probleme, ceea ce a însemnat o misiune dificilă pentru Gritta. Opinia publică arădeană avea însă încredere în capacitățile noului prefect de poliție, recomandat de misiunea epică ce și-o împlinise la Alba Iulia. Urmărind presa locală, din 23 iunie Gritta era deja „în pâine”: îl regăsim în situația de a declara publicului că „boala de copite și gură a vitelor a încetat”, investind o crimă din localitate, apoi dând ordin să se restituie banii confiscați de poliție de la o Bancă Comercială Maghiară, în urma unei razii ce căuta să oprească specula cu bani mărunți²⁹. Despre rolul polițistului avea să țină o cuvântare cu ocazia serbării de Crăciun din 1922, la Prefectura Poliției, arătând că obligațiile păzitorilor ordinii publice trebuie văzute ca o misiune de onoare, ceea ce a determinat o „vie impresie asupra sergenților din oraș”³⁰. Totuși, în timp se pare că nu s-a împăcat cu politica liberală promovată de prefectul județului³¹, Jean Georgescu, astfel că după vizita Familiei Regale la Arad, în noiembrie 1923, a fost transferat la Timișoara.

La prima „descindere” la Timișoara, Ovidiu Gritta a stat o scurtă vreme la inspectorat³². Urmează apoi, în curriculum-ul său, poziția de prefect de poliție la Cluj (1924-1926); apoi cea de prefect politic al județului Turda, în timpul guvernării Averescu (1926-iunie 1927); ulterior este numit prefect de poliție la Iași (fără să fi ocupat efectiv postul, care corespundea funcției sale), postură din care a activat la Direcția Generală a Poliției București, cu atribuții de control în județele Galați și Bacău (iunie 1927-1929).

După ce în anul 1929 și-a depus demisia din poliție, doi ani mai târziu, în 1931, a depus o cerere de reîncadrare și a fost numit chestor al Poliției Chișinău

²⁶ *Alba Iulia*, II, 15, 15 aprilie 1919, p. 1.

²⁷ *Alba Iulia*, II, 22, 3 iunie 1919, p. 1.

²⁸ Arbonie, Criste 2011, p. 122-123.

²⁹ *Românul*, IX, 132, 24 iunie 1920, p. 2; nr. 134, 26 iunie 1920, p. 1-2.

³⁰ *Aradului*, II, 154, 7 ianuarie 1922, p. 1.

³¹ Arbonie, Criste 2011, p. 122.

³² *Vestul României*, II, nr. 3, 6 ianuarie 1924, p. 10.

(15 iulie 1931-11 noiembrie 1932). În altă ordine de idei, în anul 1931, Gritta primea Ordinul Ferdinand I, în grad de Cavaler, o recunoaștere a meritelor sale ca „șef al poliției la Adunarea Națională de la Alba Iulia”³³.

Deși a fost criticat de presa română de la Chișinău, dar mai ales de cea de limba rusă, Ovidiu Gritta nu a economisit nici aici energie pentru organizarea instituției și punerea în aplicare a legii, ceea ce îl făcea pe superiorul său să noteze: „Deși de scurt timp la Chișinău, totuși s-a distins prin muncă, disciplină și pricepere, reușind să pună ordine în Chestură, unde activitatea și zelul personalului erau foarte scăzute. Este foarte bun funcționar de conducere”³⁴.

De la Chișinău a fost transferat ca șef al Chesturii de Poliție Timișoara, unde va sta o perioadă mai lungă (11 noiembrie 1932-februarie 1940).

Din activitatea sa în deceniile interbelice se disting, din nou, episoadele în care a avut de-a face cu comuniști ori cu legionari. Asupra contactelor cu comuniștii ne vom referi mai pe larg, spre finalul studiului. În ceea ce privește relația profesională cu legionarii, în 1924 Ovidiu Gritta era sechestrat la Cluj. După ce mai devreme se trăsese războaie asupra rectorului universității, câțiva studenți legionari au dărâmat ușa de la biroul acestuia pentru a-l ataca pe Ovidiu Gritta, prefect al poliției, care se ascundea acolo³⁵. Ca prefect de Turda, Ovidiu Gritta a intrat în colimatorul presei legionare, prin el dorind să-l atace direct pe ministrul de Interne, Octavian Goga. Printre altele, ministrul era întrebat „dacă are cunoștință de samavolnicia actului comis de fostul plutonier în armata ungurească, odiosul prefect de Turda, Ovidiu Gritta, care a arestat pe prof. univ. dl. I. C. Cătuneanu și pe tribunul moșilor, Domnul Dr. Amos Frâncu?”³⁶.

Mai târziu, în 1939, Ovidiu Gritta ar fi primit ordin de la prim-ministrul Armand Călinescu, să termine „pe cale sumară” așa-numitul „lot Ghedeon” de legionari, adică să îi omoare. A refuzat însă să execute ordinul³⁷.

Tot legat de perioada timișoreană, un fost student legionar îl descria ulterior pe șeful poliției în culori sumbre, după ce respectivul fusese arestat. Eliberându-l, Gritta i-a strigat „ai scăpat nemernicule, criminalule, dar te prind eu altădată”. Acea „altă dată” a fost 10 decembrie 1933, când a avut loc un val de arestări din rândul legionarilor, 20.000 în toată țara³⁸.

³³ Prin Decretul Regal nr. 1142 din 03.04.1931, publicat în *Monitorul Oficial* 90/19.04.1931; Marinescu 2013, p. 55.

³⁴ Arbonie, Criste 2011, p. 122-123.

³⁵ Clark 2015, p. 34.

³⁶ *Înfrățirea românească. Organ al Ligii Apărării Național Creștine*, II, 14, 15 mai 1926, p. 10.

³⁷ Boilă 2002, p. 80.

³⁸ Vălenaș 2000 - preluare de pe <http://www.scribub.com/istorie/MISCAREA-LEGIONARA-INTRE-ADEVA173101268.php>. accesat în 1 noiembrie 2018.

În legătură cu activitatea sa din anii de dinaintea celui de-Al Doilea Război Mondial, există și informații care îl pun într-o lumină mai puțin favorabilă, fără a ne referi aici la perspectiva comunistă sau legionară. De exemplu, Gritta ar fi vrut să „trântească” un meci de fotbal între Venus București și Ripensia Timișoara, pe când conducea poliția din orașul de pe Bega. Astfel, i-ar fi oferit o sumă de bani portarului de la Ripensia, cu scopul ca acesta să nu intre suficient de montat în meci și să nu se arate invincibil în fața șuturilor celor de la Venus. Echipa bucureșteană era susținută de prefectul poliției capitalei, generalul Gavrilă Marinescu³⁹, care intervenise probabil pe lângă Gritta. Portarul Ripensiei a refuzat însă „jocul” propus.

În intervalul februarie-iunie 1940, Ovidiu Gritta a devenit șef al Chesturii de Poliție Oradea. În iunie 1940 a depus o cerere de pensionare, având deja 57 de ani la acel moment, însă nu este clar când i s-a aprobat exact această cerere. În 13 iulie 1940, suferea un atac cerebral, de care a trecut însă cu bine, după o scurtă perioadă de convalescență. Într-o declarație ulterioară, Ovidiu Gritta susținea că era pensionar din data de 1 ianuarie 1941. Tot din iulie 1940, se stabilea la Aghireș⁴⁰. A doua zi după Dictatul de la Viena, în 31 august 1940, se prezenta la Inspectoratul Polițiilor și Siguranței Ținutului Someș, din Cluj, declarând că a fost examinat de Comisia medicală și găsit sănătos. Ca urmare a Dictatului, respectivul inspectorat a fost evacuat la Alba Iulia, unde, în 6 septembrie 1940, Ovidiu Gritta depunea jurământul de credință față de țară și Rege. Între timp stabilit la Turda (str. George Coșbuc, nr. 1), Gritta a fost înlăturat din sistem odată cu guvernarea legionară, nefiind un personaj agreat de noul regim. Tot în septembrie 1940, pe sfârșitul lunii, o echipă de tineri legionari ajungea la locuința lui Gritta, cu intenția de a-l ridica și transporta la Timișoara pentru „informațiuni”. În ciuda amenințărilor verbale și cu armele, Ovidiu Gritta a refuzat categoric să meargă. Acest episod a fost relatat ulterior, în noiembrie 1940, de fiul lui Gritta, Octavian, într-un memoriu adresat lui Alexandra Ghica, directorul Siguranței și Polițiilor. Cei doi Gritta, tată și fiu, au chemat telefonic un medic de la spitalul din localitate, care i-a luat lui Ovidiu Gritta o mare cantitate de sânge, ceea ce îl făcea netransportabil. A fost internat de urgență și în timpul spitalizării a fost supus unui interogatoriu de către prefectul județului. La 29 octombrie 1940, postul de radio din Budapesta anunța știrea falsă a uciderii lui Gritta, „acest asupritor al minorității maghiare”, știre preluată și de presa din Timișoara, dar dezmințită de postul de radio din București. La 30

³⁹ Acesta a avut și funcția de președinte al clubului Venus, din 1936, dar și pe cea de președinte al F.R.F. (din 1939); Șinca 2012, p. 396-397.

⁴⁰ Arbonie, Criste 2011, p. 123. La Aghireș, Ovidiu Gritta a avut o casă cu 5 camere, o grădină de 11 pogoane și o moară țărănească, totul în valoare de 1500000 lei; averea o dobândise în anul 1924, când fusese prefect al județului Turda.

octombrie 1940, legionarii au făcut o nouă încercare de a-l ridica pe Gritta de la domiciliu, dar și aceasta a eșuat⁴¹.

Fig. 3 - Ovidiu Gritta (probabil la începutul anilor '40)⁴²

Prin decizie ministerială, era suspendat din funcție la 22 noiembrie 1940, în vederea cercetărilor⁴³. Printr-o nouă decizie ministerială era pus în disponibilitate în decembrie 1940, dar în 4 martie 1941, după ce rebeliunea eșuase și perioada legionară se încheiase, se revenea asupra vechilor decizii.

În anul 1945, Ovidiu Gritta s-a înscris în Filiala Transilvania a Asociației Româno-Americane (ce fusese constituită în martie 1945 la Sibiu), în a cărei conducere intrau Silviu Dragomir, Ionel Pop, Alexandru Lapedatu, Iuliu Moldovan și alți fruntași politici din 1918. Scopul organizației era obținerea retrocedării Ardealului, prin susținerea propagandei pro-românești în SUA și în cercurile americane din Europa, în contextul apropierei Conferinței de Pace.

Problemele pe care Ovidiu Gritta le-a avut ulterior, odată cu instaurarea noii ordini de factură comunistă, au fost determinate de acțiuni săvârșite cât a profesat ca șef de poliție. În anul 1933, când era la Timișoara, Chestura de Poliție a arestat un lot masiv de comuniști, pe care a început apoi să îi ancheteze. Într-o noapte, însă, un anume comunist Maurițiu Enczel s-a sinucis prin strangulare⁴⁴.

În 7 iunie 1945, la foarte scurt timp după constituirea Tribunalului Poporului la Cluj, Inspectoratul Regional de Poliție Cluj a ordonat Siguranței Turda arestarea lui Ovidiu Gritta pentru a fi interogat în legătură cu sinuciderea lui Enczel și cu privire la arestările și anchetele pe care le-a realizat asupra comuniștilor, cu eventuala trimitere în judecată a lui Gritta la Tribunalul Poporului Cluj⁴⁵. O zi mai târziu, Siguranța Turda răspundea că nu poate face arestarea, întrucât Gritta era bolnav și imobilizat la pat. În 11 iunie 1945, o comisie medicală civilă se deplasa la domiciliul acestuia pentru a-i analiza starea de sănătate: concluzia era că Gritta era foarte bolnav, avea febră și era

⁴¹ Arbonie, Criste 2011, p. 124 - informațiile au la bază surse de arhivă de la Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale, fond *Inspectoratul Județean de Poliție Timișoara*.

⁴² Preluare după Arbonie, Criste 2011, p. 122.

⁴³ Arbonie, Criste 2011, p. 123.

⁴⁴ ACNSAS, F.I. Cluj 84.209, f. 3.

⁴⁵ *Loc. cit.*, f. 32.

netransportabil. Drept urmare, IRP Cluj a dat o altă directivă Siguranței Turda, de a-l pune sub pază la domiciliu⁴⁶.

În ziua următoare, Ovidiu Gritta îi trimitea o lungă scrisoare lui Gheorghe Tătărescu, ce îndeplinea, la momentul respectiv, funcția de ministru de Externe în guvernul Groza. Prin scrisoare arăta că era nevinovat și sublinia că: „exceleța voastră îmi cunoaște trecutul, cunoscându-mi și activitatea și faptele”, menționând și că era foarte bolnav. Rugămintea adresată lui Tătărescu era de a interveni pentru a nu fi arestat și dus la Timișoara în starea de sănătate în care se afla⁴⁷.

Ceva mai târziu, la 26 iulie 1945, în baza ordinului colonelului Patriciu Mihai, șef al IRP Cluj (ordinul a fost emis în baza unei solicitări de la IRP Timișoara), subinspectorul Iuliu Elian al Siguranței de la Cluj s-a deplasat la Turda pentru a-l ancheta pe Ovidiu Gritta în legătură cu același episod al sinuciderii lui Enczel⁴⁸. Gritta era în continuare bolnav, „la pat, sub tratament medical”, în această stare fiind anchetat de dr. Iuliu Elian, comisarul Gh. Todirașcu (șef al Biroului Siguranță Turda) și comisarul ajutor Ioan Porcute (de la Siguranța Turda). La întrebările anchetatorilor, Ovidiu Gritta a răspuns că Enczel nu s-a sinucis pentru că a fost bătut, ci din depresia cauzată de prinderea sa și de faptul că urma să fie condamnat. Anchetatorii au dorit să știe, de asemenea, cine au fost informatorii care au furnizat informațiile în baza cărora au fost arestați peste 50 de comuniști la Timișoara, într-o singură operațiune. Interesa îndeosebi identitatea reală a informatorului „Urbacev”, utilizat cu succes de Poliția Timișoara pentru arestarea comuniștilor. La aceste întrebări, Ovidiu Gritta nu a dat deloc răspunsuri așa cum și-ar fi dorit anchetatorii, protejând, practic, identitatea informatorilor și susținând că nu își mai amintește, întrucât trecuse mult timp de atunci. În egală măsură, Gritta a accentuat faptul că a operat în baza unui jurământ incluzând păstrarea secretului profesional toată viața și, prin urmare, ar putea oferi informațiile solicitate doar dacă i s-ar ridica în mod oficial consemnul jurământului. Evident, un asemenea lucru nu putea fi ușor pus în practică, probabil nici măcar de instanța locală, în miezul ecuației fiind secrete de stat. Orișicum, dincolo de invocarea secretului profesional, Ovidiu Gritta a susținut că nu își amintește nimic, nici măcar faptul că subordonații săi au arestat 50 de comuniști într-o operațiune. Dr. Elian a întocmit, în consecință, un proces-verbal de cercetare, în care arăta că Ovidiu Gritta a refuzat să furnizeze orice fel de date solicitate, refuzând „să divulge informatorii din PCR”, motiv pentru care propunea să fie internat în lagărul de la Târgu Jiu.

⁴⁶ ACNSAS, F.I. Cluj 84.209, f. 32, 41.

⁴⁷ ACNSAS, F.I. Brașov 112.151, f. 1-4.

⁴⁸ ACNSAS, F.I. Cluj 84.209, f. 9-11.

Internarea la Târgu Jiu nu s-a petrecut. Lui Ovidiu Gritta i s-a interzis însă părăsirea domiciliului, posibil în urma raportului lui Elian. Interdicția, cu posibilitatea de a părăsi Turda, îi era ridicată în vara lui 1947, printr-un ordin al lui Petru Groza. Imediat după aceasta, Ovidiu Gritta se stabilea la Câmpeni (strada Moșilor, nr. 14), având poate în minte ideea de a ieși din vizorul direct al noii ocârmuiri - chiar dacă acest lucru putea să fie, la o adică, nesemnificativ.

Siguranța Turda a continuat însă demersurile solicitate: în iulie 1948, era întocmită o fișă referitoare la Ovidiu Gritta, pe baza datelor primite de la Inspectoratul Regional de Siguranță Timișoara, care solicitase anchetarea acestuia, întrucât „cu ocazia arestării comuniștilor din Timișoara, din cauza maltratării lor, unul s-a sinucis, sinucidere ce a fost provocată și patronată de susnumitul Ovidiu Gritta”⁴⁹. În cursul aceleiași luni, în data de 27, Gritta era arestat și adus de la Câmpeni de către Siguranța Turda și anchetat din nou, pe același subiect. Din nou, fostul polițist a susținut că era nevinovat, că nu fusese implicat în cazul cu pricina și că atunci când a aflat de decesul lui Enczel a raportat cazul autorităților, iar autopsia a arătat că cel în cauză nu fusese bătut. Gritta arăta și că în anul 1945 fusese cercetat de Tribunalul Poporului Cluj în legătură cu acest caz și fusese exonerat de răspundere⁵⁰. Oricum, după ancheta din 27 iulie, a fost transferat la Penitenciarul Pitești, iar de aici, la 26 decembrie 1948, a fost transferat la Târgșor.

De menționat că, din 30 august 1948, vechea denumire de „Siguranță” (deși efectivele acesteia fuseseră „împrospătate” deja) a dispărut, fiind înlocuită cu aceea de „Securitate” în succesivele forme de organizare ale domeniului, cu formulele aferente. La 13 ianuarie 1949, șeful Direcției Regionale a Securității Poporului (D.R.S.P.) Timișoara, colonelul Aurel Moiş, cerea Direcției naționale (D.G.S.P.) să ordone D.R.S.P. Cluj anchetarea lui Ovidiu Gritta în legătură cu activitatea acestuia la Timișoara și transmiterea datelor acestei anchete. D.R.S.P. central a trimis ordinal D.R.S.P. Cluj, iar direcția clujeană l-a trimis mai departe către Serviciul Județean al Securității Poporului Turda, unitate care îi era subordonată⁵¹. Cinci zile mai târziu, S.J.S.P. Turda răspundea Direcției clujene că Ovidiu Gritta „este internat în Lagărul Târgu-Jiu, împreună cu ceilalți vechi polițiști”⁵². Prin urmare, pe baza acestor date, putem afirma că trimiterea lui Gritta la Târgu-Jiu s-a făcut, poate, chiar după ancheta din 27 iulie 1948.

În 20 ianuarie 1949, D.R.S.P. Cluj raporta Direcției Generale ceea ce aflase de la S.J.S.P. Turda. Pe acest raport există o adnotare cu creionul, probabil făcută de cei de la D.G.S.P.: „Internat la Pitești, în baza Ordinului nr.

⁴⁹ *Loc. cit.*, f. 1.

⁵⁰ *Loc. cit.*, f. 4.

⁵¹ *Loc. cit.*, f. 7.

⁵² *Loc. cit.*, f. 6.

26580/1948”⁵³. Varianta cea mai plauzibilă este că Ovidiu Gritta a fost arestat după 27 iulie '48, cum am arătat, într-o primă fază ținut la Pitești cu polițiștii, apoi toți aceștia au fost mutați la Târgu Jiu, întrucât la Pitești erau aduși legionarii, pregătindu-se reeducarea acestora. Conform datelor istoriografiei actuale, în anul 1948 au fost arestați circa 2500 de polițiști, dar arestările au continuat și în anii următori, mai ales în 1951 și 1952.

Cel mai târziu de la 7 octombrie 1950⁵⁴, Ovidiu Gritta se afla în Penitenciarul de la Făgăraș. La 25 mai 1951, Ovidiu Gritta era încă închis la Făgăraș, unde fuseseră, de altfel, mutați toți foștii polițiști și cadre din Siguranță și Serviciul Secret de Informații și unde aceștia erau anchetați periodic pentru a divulga informatorii din P.C.R. De obicei, pe măsură ce Securitatea afla unele date cum că un membru al P.C.R. a fost informator al Siguranței într-un anumit oraș, proceda la anchetarea foștilor polițiști și oameni din Siguranță ce funcționaseră în respectivul oraș, în perioada avută în vedere. Astfel a fost anchetat și Ovidiu Gritta de către doi ofițeri de Securitate din penitenciar, care se ocupau numai cu așa ceva⁵⁵. Lui Gritta i s-a cerut să spună cine au fost informatorii care au cauzat arestarea altui grup - de această dată - de comuniști din Timișoara, în 1934, printre care se număra și Richard Würmbrandt. Din nou, Ovidiu Gritta a susținut că nu își amintea nimic. I s-a cerut apoi să spună dacă un anumit comunist a fost informator, la această solicitare răspunzând că își amintea de respectivul, dar cu certitudine acela nu a fost informator. Gritta a fost interogat și în legătură cu alte persoane, nominalizate, la care a reluat răspunsul că nu își amintește nimic de nici una dintre acele persoane. Concluzia celor doi ofițeri poate părea surprinzătoare: „face impresia că este sincer”, cu argumentul (altfel firesc, desigur) că datele ce i-au fost cerute erau chestiuni de amănunt, pe care nu avea cum să le știe un șef de chestură, ci doar subordonații săi, cei care au lucrat efectiv în problema comunistă.

În ceea ce îl privește pe Richard Würmbrandt, comunist devenit ulterior un faimos pastor, acesta făcea o declarație autobiografică în 1 martie 1948, care aduce date interesante în episodul arestării comuniștilor din 1934: „Teroarea împotriva comuniștilor se practica pretudindeni, dar nicăieri ca la Timișoara. Acolo Rîmneanțu, șeful Siguranței, și Gritta, prefectul orașului, schingiuiau de moarte pe comuniștii căzuți în mâinile lor. Cu o lună înainte de sosirea mea la Timișoara, ei ucisese în chinuri pe comunistul Encel. Secretarul Regionalei, sub care aveam de lucrat, era un anume Dudaș, descoperit mai târziu a fi fost în serviciul acoperit al Siguranței [...] Eu nu știam că el e agent acoperit. [...] indicându-mi și traseul exact pe care să-l parcurg. Pe acest traseu mă aștepta

⁵³ ANCSAS, F.I. Cluj 84.209, f. 7.

⁵⁴ Data fișei matricole penale; vezi nota 1.

⁵⁵ ANCSAS, F.I. Brașov 112.151, f. 8-10.

poliție în frunte cu Serghie Urbaciov, fost comunist de seamă, tovarăș al meu de închisoare, trecut în slujba Siguranței. Am fost arestat [...] și eram în mâinile zbirilor celor mai răi, care nu au întârziat să se poarte după maniera lor. Nu am rezistat [...] am fost slab [...] și am dat declarații. Nu am destăinuit tot, dar a fost de ajuns să spun 2-3 adrese corespunzătoare. Respectivii fiind arestați și supuși și ei unui tratament barbar, au spus și ei pe alții, aceia pe alții [...]. Poliția Timișoara [...] avea patrule să opereze toate arestările și să însceze proces cum îi plăcea, fără să-și descopere informatorii. Am vrut să mă sinucid, dar am fost observat și împiedicat [...] M-au dus la Siguranța din București, unde au căutat să afle de la mine mai multe despre organizațiile de Partid din afara Timișoarei”⁵⁶. Würmbrand a fost achitat după acest episod, dar nu a mai fost primit de comuniști, fiind văzut ca „turnător”, deși înainte avusese o intensă activitate comunistă și făcuse trei ani de închisoare. Faptul că în arestul poliției din Timișoara a divulgat tot ce doreau să știe anchetatorii, ceea ce a determinat renegarea sa de comuniști, va fi influențat, desigur, modul în care acesta a descris metodele poliției atunci când a fost din nou arestat, în 1948, de această dată de către comuniști.

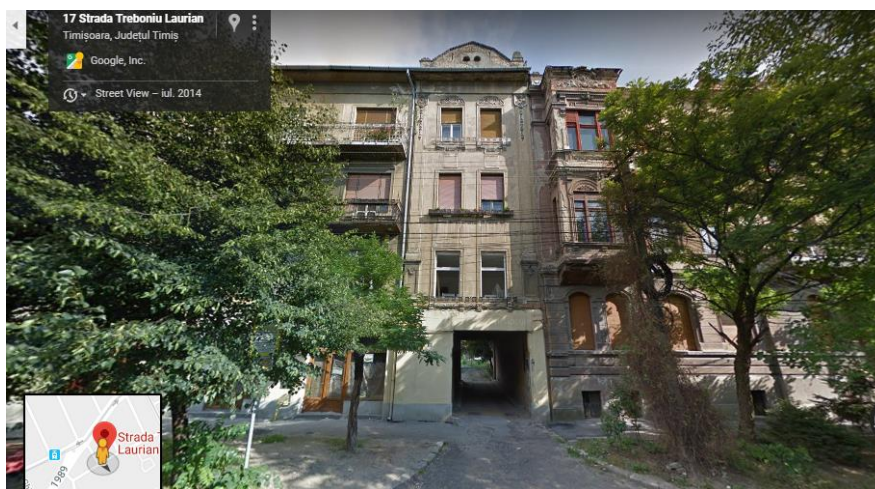

Fig. 4 - Ultimul domiciliu al lui Ovidiu Gritta, în Timișoara, str. Treboniu Laurian

Revenind la ancheta lui Ovidiu Gritta, după momentul descris mai devreme, deci cândva după octombrie 1951, acesta era eliberat, întrucât în iulie 1953 era arestat din nou. Fișa matricolă penală din 25 iulie 1953 ni-l prezintă pe

⁵⁶ ANCSAS, 146678, vol. 6, f. 81-87; http://halbjahresschrift1.rssing.com/chan-31754319/all_p3.html accesat în 1 noiembrie 2018.

O. Gritta ca având domiciliul în Timișoara, pe strada Treboniu Laurian, nr. 17. La rubrica destinată problemelor de sănătate se specifică „hernie partea dreaptă și reumatism poliarticular”, după ce pe una din fișele precedente apăruse cu „miocardită”. La 10 septembrie era transferat de la Timișoara la Jilava. În fișa matricolă penală înregistrată la 11 septembrie 1953 Ovidiu Gritta figurează arestat pentru „crimă de război”. În 12 septembrie era spitalizat la Văcărești.⁵⁷ Ovidiu Gritta a decedat la data de 5 noiembrie 1953, în Penitenciarul Văcărești⁵⁷.

Ovidiu Gritta a fost căsătorit cu Ecaterina și a avut trei copii – doi băieți și o fată, existând puține informații despre aceștia. Despre unul dintre fii, Octavian Gritta, se crede că ar fi dispărut odată cu arestarea tatălui⁵⁸.

Portrait of a guardist: Ovidiu Gritta

ABSTRACT

The article presents Ovidiu Gritta's biography, with many unknown facts about his life. Born in 1883, Ovidiu Gritta became famous for his presence among the Romanian officers who led, in November-December 1918, the Romanian National Guard of Alba Iulia, known as the "Romanian Legion of Alba Iulia" as well. This military unit had its important role in the organization of the National Assembly for 1st of December 1918 in Alba Iulia, which decided the union of Transylvania with the Kingdom of Romania. Nonetheless, Ovidiu Gritta was very active in his mission, and he was noted by the political structures and the public opinion. At that time, Ovidiu Gritta was named as chief of the Police in Alba Iulia, being the first Romanian who led this structure. Later, starting with 1920, Ovidiu Gritta was sent to lead other police departments in different cities of Romania: Arad, Timișoara, Oradea, Cluj, Chișinău etc. Due to his job that included political police duties, he had to suffer later in his life the persecution of the political extremes from Romania, first the "legionnaires", secondly - and mostly - the communists. He died in the communist prisons in 1953.

List of illustrations

Fig. 1 - A possible photo of Ovidiu Gritta

Fig. 2- The entrance of the Romanian army in Alba Iulia, on 19th of December 1919 – colonel Găgiu, captain Medrea and second lieutenant Gritta are in front of the troops

Fig. 3 – Ovidiu Gritta (supposable at the beginning of the 1940s)

Fig. 4 – Ovidiu Gritta's last residence – Timișoara, Treboniu Laurian street

⁵⁷Cicerone Ionițoiu îl consideră „omorât în anchetă la Văcărești” – *Album al martirilor* 1999, s.v.; www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/ionitoiu/album_martiri/docs/album_martiri_gen_0cid_7.pdf accesat în 1 noiembrie 2018; vezi și Ionițoiu 2002, p. 289.

⁵⁸ http://www.memoria.ro/studii/timisoara/arhiva_de_istorie_orala_a_fundatiei__quote_a_treia__europa__quote__radu_ciobanu,_scriitor,_n_dot__8_martie_1935,_timisoara_/1332/pagina-10/ accesat în 1 noiembrie 2018.

Abrevieri bibliografice:

- Album al martirilor* 1999 - *Album al martirilor genocidului comunist*. Date adunate de Cicerone Ionițoiu, Sibiu, Ed. Tribuna, 1999
- Armata română* 1993 - *Armata română și Marea Unire. Contribuții la realizarea Unirii și la consolidarea statului național*, vol. îngrijit de Teodor Pavel, Cluj-Napoca, Editura Daco-Press, 1993
- Arbonie, Criste 2011 - Emil Arbonie, Eugeniu Criste, *Ordinea și siguranța publică arădeană (1919-1929). Structuri instituționale și personal*, Arad, Ed. Concordia, 2011
- ANCSAS – Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
- ANIC – Arhivele Naționale Istorice Centrale
- Boilă 2002 - Zaharia Boilă, *Amintiri și considerații asupra mișcării legionare*, Cluj-Napoca, Ed. Apostrof, 2002
- Ciumburdean 1969 - Dumitru Ciumburdean, *Jurnal de front, 1914-1918*, București, Ed. Politică, 1969
- Clark 2015 - Roland Clark, *Holy legionary youth: fascist activism in Interwar Romania*, Cornell University Press, 2015
- Hulea 1978 - Eugen Hulea, „Alba Iulia în zilele Marii Uniri din 1918”, în *Apulum*, XVI, 1978, p. 439-465
- Ionițoiu 2002 - Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar F-G*, București, Editura Mașina de scris, 2002
- Marinescu 2013 - Floricel Marinescu, *Ordinul Ferdinand I și Medalia Ferdinand I*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013
- MNUAI – Muzeul Național al Unirii Alba Iulia
- Pascu 1983 - Ștefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român*, vol. II, București, Ed. Academiei, 1983
- Rotar 2018 - Marius Rotar, „Comuniști albaulieni până la 23 august 1944. Cazul unui oraș de provincie”, în *Terra Sebus*, X, 2018 (în curs de apariție)
- Rustoiu, Roșu, Cristea, Zgârciu 2016 - Ioana Rustoiu, Tudor Roșu, Marius Cristea, Liviu Zgârciu, *Garda Națională de la Alba Iulia*, Editura Vertical, Alba Iulia, 2016
- Unc, Deac 1979 - Gheorghe Unc, Augustin Deac, *Gărzile naționale române din Transilvania*, București, Ed. Militară, 1979
- Vălenaș 2000 - Liviu Vălenaș, *Mișcarea legionară între adevăr și mistificare*, Timișoara, Editura Marineasa, 2000
- Șinca 2012 - Florin Șinca, *Istoria Poliției Capitalei*, București, RCR Editorial, 2012

Cuvinte-cheie: Garda Națională, 1918, Unirea Transilvaniei, poliție, interbelic, comunism

Key words: National Guard, 1918, Union of Transylvania, police, interwar, communism